प्रकरण पाचवे

॥ उपसंहार ॥

आतापर्यंतच्या आपल्या विवेचनावरून खालील निष्कर्ष निघतात.

१) अर्वाचीन, मराठी कवितेच्या आरंभकाळात संस्कृत, इंग्रजी काव्याची भाषांतरे झाली; तसेच नव्या काव्यरचना झाल्या व आशय अभिव्यक्ती-तदेखील बदल जाणवू लागला.

२) केशवसुत व त्यांचा संप्रदाय, रविकिरण मंडळाची कविता, नवकाव्याची प्रमुख तील आवर्तने, साठोत्तरी कवितेतील अनियतकालिकांच्या चळवळीतील काव्य, दलित काव्य, ग्रामीण काव्य हे प्रमुख प्रवाह या कालखंडात दिसतात.

३) पद्मा गोळे यांच्या कवयित्री म्हणून घडणीवर त्यांच्या घराण्याचा पूर्व इतिहास, बालपण, संस्कार, शिक्षण, पुण्याचे दिवस, संजीवनी मराठे या बालमैत्रिणीचा सहवास, विवाह, एम. ए. पदवी संपादन, संजीवनी मराठे यांच्याशी असलेली दीर्घकालीन पत्रमैत्री, सामाजिक कार्य यांचा निश्चितपणे परिणाम झालेला आहे.

४) "प्रेम" पद्मा गोळे यांच्या कवितेचे प्रेमभावाची विविधता, आध्यात्मिक-भावाचे चित्रण, आत्माविष्काराची ओढ, निसर्गाची ओढ, कुटुंबवत्सलता, वात्सल्यपरता, चिंतनपरता, देशभक्तीचे दर्शन, आत्माविष्कारपरता, काव्यनिर्मितीची कैफियत ही आशयसूत्रे आहेत.

५) ही आशयसूत्रे अभिव्यक्तीच्या अंगाने छंदोबद्ध, तशीच मुक्तछंदात्मक रचना, ओळींच्या संख्यानुसारी गट, शीर्षकाची अन्वर्थकता, अलंकार वैभव, विशेषणांचा व संस्कृतप्रचुर शब्दांचा कलात्मक उपयोग या अंगाने व्यक्त झालेली आहेत.

६) या कवितेत चिंतनाच्या पातळीवर जाताना वर्णनपरता येणे, संवेदनातील अन्वय नीट न स्पष्ट होणे, अलंकाराच्या अर्थपूर्ण आयोजनाचा अभाव, प्रतिमांचा एकसुरीपणा हे दोष आढळतात.

असे असले तरी पद्मा गोळे यांच्या कवितेने रविकिरण मंडळाच्या प्रवाहाची वैशिष्ट्ये आपल्या कवितातून कलात्मकपणे मांडली. तिच्यात नव्या जीवनदृष्टीची भर घातली. एक व्रत म्हणून त्यांनी काव्यलेखन केले. मराठी कवितेचा प्रवाह अधिक व्यापक व समृध्द करण्यात पद्मा गोळे यांचे महत्वाचे योगदान आहे असे म्हणावेसे वाटते.

|| परिशिष्ट ||

-: संदर्भ सूची :-

साधन ग्रंथ

०१] गोळे पद्मा, "नीहार" मौज प्रकाशन, मुंबई पहिली आवृत्ती, आक्टोबर १९५४, दुसरी आवृत्ती जुलै १९७५.

०२] गोळे पद्मा, "आकाशवेडी" मौज प्रकाशन, मुंबई पहिली आवृत्ती, १९६८.

साहाय्यक ग्रंथ

०३] ठकार निशिकांत, "मराठी कविता :स्वरूप आणि विवेचन" स्वाध्याय महाविद्यालय प्रकाशन, पुणे पहिली आवृत्ती १९६८

०४] जोशी मीना, "निरीक्षा", सुपर्ण प्रकाशन पुणे, पहिली आवृत्ती १९७८.

०५] पोतदार अनुराधा, "सहकंप" मेहता पब्लिशिंग हाऊस पुणे, पहिली आवृत्ती १९८२

०६] पाठक वा.भा., "आधुनिक मराठी काव्याचे अंत:प्रवाह", ठोकळ प्रकाशन पुणे, पहिली आवृत्ती १९६४

०७] देशपांडे अ.ना. "आधुनिक मराठी वाङ्मयाचा इतिहास भाग दुसरा १९२० ते १९५०", व्हीनस प्रकाशन पुणे, पहिली आवृत्ती १९५८.

०८] HornbyRs. A.S. "Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English," Oxford University Press, London, 1974.

०९] जोशी प्र.नं., "मराठी वाङ्मयाचा विवेचक इतिहास," प्रसाद प्रकाशन पुणे, पहिली आवृत्ती जानेवारी १९७९.

SHIVAJI UNIVERSITY LIBRARY KOLHAPUR

१०] प्रकाशक - कुलकर्णी अनंत अंबादास,
"प्रदक्षिणा" कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन पुणे
पाचवी आवृत्ती १९७२.

११] प्रकाशक - कुलकर्णी अनंत अंबादास
"प्रदक्षिणा खंड दुसरा" कॉन्टिनेन्टल
प्रकाशन पुणे पहिली आवृत्ती १९९१.

नियतकालिके

१२] महाराष्ट्र साहित्य पत्रिका जुलै, सप्टेंबर १९९३
[खांडगे मंदा, "पद्माताईच्या गावी" पृ. १३ व १४]

१३] आलोचना जुलै १९६९ [जोग ल. ग. "आकाशवेडी"
- परीक्षण पृ. ३ ते ६]

१४] दैनिक सकाळ ११ जुलै १९९३ [खांडगे मंदा -
"आकाशवेडी" - पुरवणी पृ. १]

१५] विविधा दिवाळी १९९३
[देव वीणा - "पानाआडची चाफेकळी"
पृ. ३१ ते ३३]

१६] दैनिक सकाळ १४ सप्टेंबर १९९४
[गोळे पद्मा - "थोरांचे बालपण" पृ. २]

SHIVAJI UNIVERSITY LIBRARY KOLHAPUR